

NOVÉ OBČANSKÉ A OBCHODNÍ PRÁVO³⁸

New civil and corporate law

Libuše Müllerová

Úvod

Rekodifikace občanského a obchodního práva, ke které došlo s účinností od roku 2014, přinesla zásadní změny nejen terminologické, ale i věcné. Upravují je dva nové zákony:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nahrazuje občanský zákoník z roku 1964 (zákon č. 40/1964 Sb.),
- zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), který nahrazuje obchodní zákoník z roku 1991 (zákon č. 513/1991 Sb.).

Jedním z cílů rekodifikace bylo odstranit roztržičnost právní úpravy a některé překryvy mezi starým občanským zákoníkem a obchodním zákoníkem, neboť v praxi se často musely řešit otázky, podle jaké právní úpravy určitý problém rozhodnout. Nový občanský zákoník (dále jen NOZ) reguluje vše, co se týká obecného práva občanského, ale upravuje také základní pojmy podnikatelského světa, které jsme dosud znali z úpravy obchodního zákoníku. Jedná se např. o charakteristiku podnikatele, firmy, prokury, závodu aj. Zákon o obchodních korporacích (dále jen ZOK) na to pak navazuje.

Klasifikace osob podle nového občanského zákoníku

Nový občanský zákoník rozděluje fyzické a právnické osoby v závislosti na různosti jejich podstaty. Vymezuje právní osobnost jako způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.

Právnické i fyzické osoby se zapisují do některého z elektronicky vedených **veřejných rejstříků**, které jsou informačním systémem veřejné správy České republiky. Dnem zápisu do veřejného rejstříku právnická osoba také vzniká, ledaže je zřízena zákonem nebo stanoví-li zákon jinak, jako je tomu u spolků či odborových organizací. Vede je příslušný rejstříkový soud, kterým je především krajský soud, v jehož obvodu sídlí daná právnická osoba. Veřejné rejstříky upravuje zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Veřejnými rejstříky jsou konkrétně:

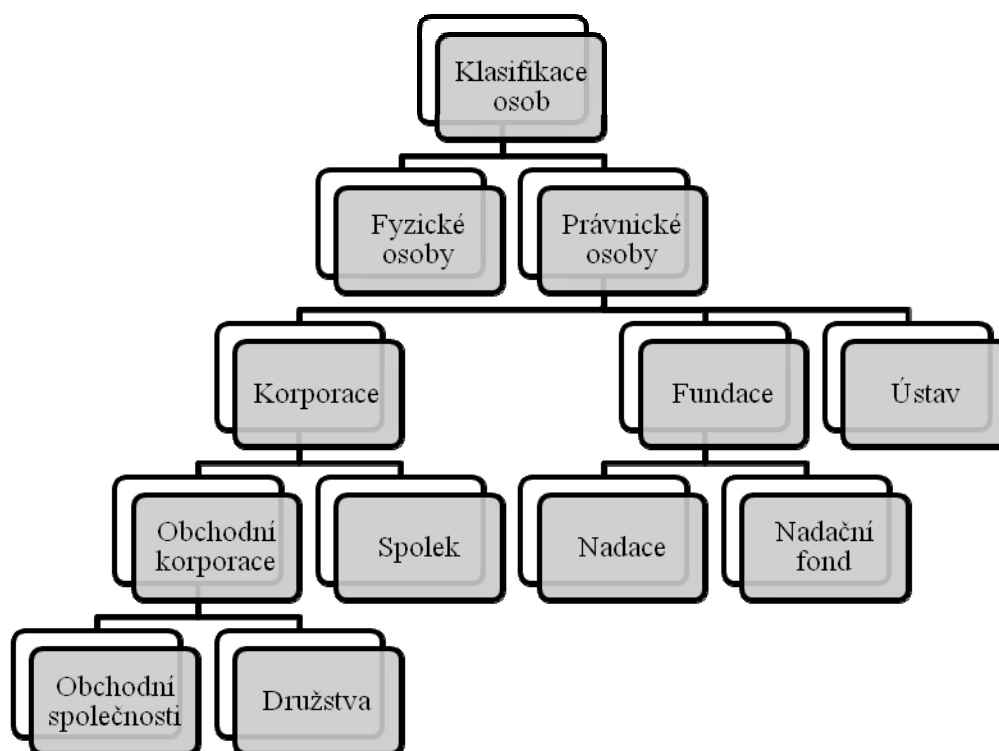
---

³⁸ Tento článek byl připraven za přispění prostředků z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumu, vývoje a inovací na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze v roce 2014.

- spolkový rejstřík,
- nadační rejstřík,
- rejstřík ústavů,
- rejstřík společenství vlastníků jednotek,
- obchodní rejstřík,
- rejstřík obecně prospěšných společností.

Ohledně zápisu do veřejného rejstříku platí principy formální a materiální publicity. Formální publicita spočívá v tom, že do něj může každý nahlížet, a to dálkovým způsobem, a pořizovat si z něj elektronické opisy. Princip materiální publicity znamená, že stav zapsaný ve veřejném rejstříku bude vůči tomu, kdo jedná v důvěře v tento zápis, považován za platný právní stav.

Schéma 1 - Klasifikace osob podle NOZ

Korporace (NOZ § 210 - § 302) vytváří jako právnickou osobu společenství osob. Korporace může mít jediného člena, připouští-li to zákon. Klesne-li počet členů korporace pod počet stanovený zákonem, soud ji bez návrhu zruší a rozhodne o její likvidaci. Nejprve jí však poskytne přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád. Korporace nesmí svého člena bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat a musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy. Zneužije-li člen soukromé korporace hlasovací právo k újmě celku, rozhodne soud na návrh toho, kdo prokáže právní zájem, že k hlasu tohoto člena nelze pro určitý případ

přihlížet. Poškodí-li korporaci její člen nebo člen jejího orgánu způsobem, který zakládá jeho povinnost k náhradě a domáhá-li se náhrady jiný člen korporace, může soud škůdci uložit povinnost škodu způsobenou korporaci nahradit. Všechny ostatní záležitosti týkající se korporací upravuje výše uvedený zákon o obchodních korporacích.

Spolek³⁹ (NOZ § 214 - § 302) jako samosprávný a dobrovolný svazek členů mohou založit alespoň tři osoby vedené společným zájmem a spolčovat se v něm k jeho naplňování. Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost nemůže být hlavní činností spolku. Vedle hlavní činnosti může ale spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku. Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku.

Fundace (NOZ § 303 - § 401) je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena. Fundace je ustavena zakladatelským právním jednáním nebo zákonem, v nichž musí být určeny i její majetkové zajištění a účel. Vnitřní poměry fundace upravuje její statut. Fundace může mít právní formu nadace nebo nadačního fondu.

Nadace (NOZ § 306 - § 393) je založena zakladatelem k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak. Zakazuje se založit nadaci za účelem podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na jejich činnosti. Zakazuje se založit nadaci sloužící výlučně výdělečným cílům. Nadace může podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtěžky podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu. Nadace nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek. Nadační jistinu tvoří soubor předmětů vkladů do nadace a nadačních darů a musí mít celkovou hodnotu odpovídající alespoň výši 500 000 Kč. Peněžní vyjádření nadační jistiny je nadační kapitál, jehož výše se zapisuje do veřejného rejstříku.

Nadační fond (NOZ § 394 – § 401) zakládá zakladatel k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky. Majetek nadačního fondu tvoří soubor vzniklý z vkladů a darů, jejichž předmět nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu. Majetek nadačního fondu lze zcizit, je-li to

v souladu s účelem nadačního fondu. Lze jej též použít k investici považované za obezřetnou. Nadační fond nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál (tím se liší od nadace).

Ústav (NOZ § 402 - § 418) je právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených. Provozuje-li ústav obchodní závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Zisk může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro niž byl založen a k úhradě nákladů na vlastní správu.

Terminologické změny

Nový občanský zákoník používá v některých případech terminologii, která nahrazuje původní termíny. Dle autorů mají představovat návrat k tradici a posílení přirozeného chápání práva. Základní principy, na kterých je NOZ postaven, je zákaz ujednání odporující dobrým mravům a veřejnému pořádku⁴⁰. V následující tabulce porovnáváme původní a nový termín, který upravuje většinou NOZ, na to pak navazuje úprava terminologie v ZOK. Tyto nové termíny se pak promítají do všech navazujících právních předpisů, mimo jiné i do účetních předpisů.

Původní termín	Nový termín
Právní subjektivita	Právní osobnost (NOZ § 15 - § 17) <i>Právní osobnost je způsobilost (svěprávnost) mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.</i>
Společnosti a družstva	Korporace (NOZ § 210 – § 213) <i>Korporaci vytváří jako právnickou osobu společenství osob. Korporace může mít jediného člena, připouští-li to zákon.</i>
Podnik	Obchodní závod (NOZ § 503) <i>Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.</i>
Závazky	Závazky (NOZ §1789 - § 1791) <i>Ze závazku je dlužník povinen něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět a věřitel je oprávněn to od</i>

³⁹ Spolky nahradily občanská sdružení, která byla dříve zakládána na základě zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Dobré mravy odpovídají tomu, co je všeobecně uznáváno jako zvyklost slušných lidí. Pravidly veřejného pořádku se chrání určité hodnoty, např. bezpečnost obchodu s nemovitými věcmi, nebo určité skupiny osob, které jsou vzhledem ke svému postavení sociálně nebo ekonomicky zranitelné (nezletilí, zdravotně postižení, spotřebitelé, nájemníci bytů, zaměstnanci apod.).

	<p>něho požadovat. Závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu nebo z jiné právní skutečnosti.</p> <p>Dluhy (NOZ § 1721 - § 1723) Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit.</p>
Záloha	<p>Záloha (NOZ § 1807) Má se za to, že co dala jedna strana druhé před uzavřením smlouvy je záloha.</p> <p>Závdavek (NOZ § 1808 - § 1809) Byl-li ujednán závdavek, vyžaduje se, aby byl odevzdán nejpozději při uzavření smlouvy. Závdavkem se potvrzuje uzavření smlouvy a strana, která jej dala, poskytuje jistotu, že dluh splní. Nesplní-li se dluh z příčiny na straně toho, kdo dal závdavek, může si druhá strana závdavek ponechat.</p>
Půjčka, výpůjčka (věřitel, dlužník)	<p>Výprosa (NOZ § 2189 - § 2192) Přenechá-li půjčitel někomu bezplatně věc k užívání, aniž se ujedná doba, po kterou se má věc užívat, ani účel, ke kterému se má věc užívat, vzniká výprosa. Kdo věc výprosníkovi přenechal, může požadovat její vrácení podle libosti.</p> <p>Výpůjčka (NOZ § 2193 - § 2200) Smlouvou o výpůjčce půjčitel přenechá vypůjčitelu nezužitelnou věc a zavazuje se mu umožnit její bezplatné dočasné užívání. Vypůjčitel nabývá právo věc užívat ujednaným způsobem a nebyl-li ujednán, způsobem přiměřeným povaze věci.</p> <p>Zápůjčka (NOZ § 2390 - § 2394) Přenechá-li zápůjčitel vydlužiteli zastupitelnou věc tak, aby ji užil podle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu, vznikne smlouva o zápůjčce. Při nepeněžitě zápůjčce se vrací věc stejného druhu, jaká byla zápůjčkou dána; nezáleží na tom, zda její cena mezitím stoupla nebo klesla. Při peněžitě zápůjčce lze sjednat úroky. Při nepeněžitě zápůjčce lze ujednat místo úroků plnění přiměřeného většího množství nebo věci lepší jakosti, ale téhož druhu.</p>
Nájem	<p>Nájem (NOZ § 2201 - § 2334) Nájemní smlouvou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje platit za to pronajímateli nájemné.</p> <p>Pacht (NOZ § 2332 - § 2357) Pachtovní smlouvou se propachtovatel zavazuje přenechat pastýři věc k dočasnému užívání a požívání a pachtýř se zavazuje platit za to propachtovateli pachtovné nebo poskytnout poměrnou část výnosu z věci.</p>
Sdružení	<p>Společnost (NOZ § 2716 - § 2746) Zaváže-li se smlouvou několik osob sdružit jako společníci za společným účelem činnosti nebo věci, vzniká společnost.</p> <p>Spolek (NOZ § 214 – § 302) Spolek jako samosprávný a dobrovolný</p>

	<i>svazek členů mohou založit alespoň tři osoby vedené společným zájmem k jeho naplňování.</i>
Účastníci sdružení	<i>Společníci sdružení ve společnosti</i> (NOZ § 2721 - § 2729) <i>O vzájemných právech a povinnostech společníků sdružených ve společnosti platí obdobně ustanovení o spoluvlastnictví.</i>

Obchodní korporace

Jak již bylo zmíněno, obchodní korporace nový občanský zákoník podrobně nereguluje, ale upravuje je samostatný zákon o obchodních korporacích, který na občanský zákoník bezprostředně navazuje. Pokud tedy některé otázky zákon o obchodních korporacích neřeší, předpokládá se podpůrná aplikace občanského zákoníku nebo jiných navazujících zákonů (např. zákon o podnikání na kapitálovém trhu, občanský soudní řád apod.).

Teorie obchodních korporací předpokládá existenci dvou jejich základních skupin – ***obchodní společnosti osobní a obchodní společnosti kapitálové***. Trochu stranou stojí ***družstva***, které se v mnohém blíží společnostem kapitálovým. Všechny tyto korporace jsou podnikateli, neboť jsou zapsané v obchodním rejstříku. Avšak osobní společnosti musí být ze zákona založeny a provozovány jen za účelem podnikání (případně za účelem správy vlastního majetku), zatímco kapitálové společnosti mohou být založeny i za jiným účelem než je podnikání.

Od osobních společností je třeba odlišit ***tichou společnost***, kterou upravuje pouze občanský zákoník mezi smlouvami. Stejně tak je třeba odlišit společnost civilního práva zakládanou za hospodářským či ekonomickým účelem. Ty upravuje rovněž smlouva, stejně jako všechny její různé další podoby, jako je např. společný podnik (joint venture).

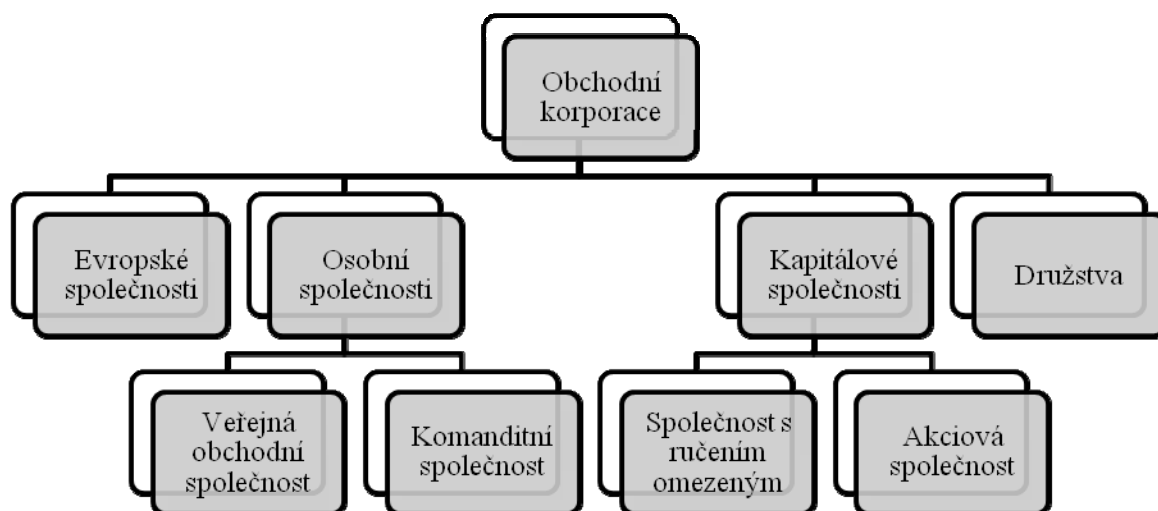
Osobními obchodními společnostmi jsou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost. Tyto obchodní společnosti jsou osobními proto, že se předpokládá osobní zapojení společníků do řízení a činnosti společnosti a současně jejich osobní ručení za dluhy (s výjimkou komanditistů), které společnost nebude schopna řádně a včas splatit.

Kapitálovými obchodními společnostmi jsou společnost s ručením omezeným a akciová společnost. U těch se předpokládá vyšší míra profesionalizace její správy a také menší nebo žádná osobní míra ručení společníků za její dluhy. Také se nepředpokládá osobní účast společníka na činnosti společnosti, byť u společnosti s ručením omezeným je to zvykem.

Jestliže je jedna nebo více osob podrobena jednotnému řízení (tzv. „řízená osoba“) jinou osobou nebo osobami (tzv. „řídící osoba), tvoří s řídící osobou ***koncern***. Jednotným řízením

sleduje řídicí osoba dlouhodobé prosazování koncernových zájmů v rámci jednotné politiky koncernu. Existenci koncernu jeho členové bez zbytečného odkladu uveřejní na svých internetových stránkách. Orgán řídicí osoby může v zájmu koordinace a koncepčního řízení udělovat orgánům řízené osoby pokyny týkající se obchodního vedení. Avšak ani v tomto případě není člen orgánu řízené osoby nebo její prokurista zbaveni povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

Schéma 2 – Členění obchodních korporací

Zákon o obchodních korporacích přináší zcela nová pravidla hospodaření obchodních společností a družstev. Zároveň se významně zvyšuje odpovědnost orgánů společností, Obchodní korporace, které vznikly do 31. 12. 2013, mají dvě možnosti. Buď se cíleně podřídí nové úpravě a nadále se budou řídit pouze novými zákony, anebo neučiní nic a bude pro ně platit z části stará a zčásti nová úprava, což s sebou může přinášet řadu nejasností.

Závěr

Velkou změnou nové právní úpravy je odstranění tzv. dvoukolejnosti smluvního práva. Úprava závazků jak občanů, tak podnikatelů bude vycházet z regulace obsažené v novém občanském zákoníku a nebude, jak tomu bylo do 31. 12. 2013, obsažena ve dvou různých zákonech. Nová právní úprava se promítla do ostatních oblastí práva včetně účetnictví, kde bylo třeba kromě změny terminologie upravit i obsahovou náplň řady po léta zažitých pojmů.

Abstrakt

Příspěvek pojednává o nové úpravě občanského a obchodního práva, ke které došlo s účinností od roku 2014. Nový občanský zákoník reguluje vše, co se týká obecného práva občanského, včetně nové klasifikace fyzických a právnických osob. Ale upravuje také základní pojmy podnikatelského světa, následně podrobně rozpracované v zákoně o obchodních korporacích.

Klíčová slova: Občanský zákoník, zákon o obchodních korporacích, fyzické osoby, obchodní korporace.

Summary

The article presents new arrangement of civil and corporate law which has been recently enacted and is valid from the beginning of year 2014. New civil law is regulating general civil law including new classification of physical persons and business corporations. It adopts also basic concepts and terms of business enterprise sector which are specified in details in business corporate law.

Key words: civil law, business corporate law, physical persons, business corporations.

JEL klasifikace:M41,

Použitá literatura

- [1] Müllerová, L., Šindelář M: Účetnictví podnikatelů v různých právních formách, Nakladatelství Oeconomica 2014 (v tisku)
- [2] Eliáš K. a kol.: Občanské právo pro každého, ISSN 978-80-7478-013-4
- [3] Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
- [4] Zákon č. 90/2102 Sb., o obchodních korporacích
- [5] Zákon č. 563/1992 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů
- [6] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů, kterou jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Kontakt

prof. Ing. Libuše Müllerová, CSc., Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Katedra finančního účetnictví a auditingu (muller@vse.cz).